

statim). At vero quando haec necessitas rara est et repentina, et quasi per occasionem, tunc habet locum dicta excusatio, quia tunc est vera necessitas. Item quia propter similem causam potest interdum Missa omitti. Ae de- nique quia praeceptum humanum affirmati- vum non obligat cum tanto rigore, quin si- milem veluti epiikiam admittat. Quia vero in hoc eventu versatur homo inter duas obliga- tiones et actiones, ideo necesse est prudenti aestimatione comparationem facere, ut illud eligatur, quod minus habet incommodi, ut in sequenti puncto magis declarabitur.

34. *Necessitas charitatis excusat a recitan- do, auctore Bernardo.* — Altera vero neces- sitas potest esse charitatis, et haec est genera- lior, fundaturque in illo principio a Bernardo posito in lib. de Præcepto et dispensatione: Quod propter charitatem introductum est, non obligat cum ejusdem charitatis dispendio. Exempla sunt, si ad recitandum, necessarium esset omittere concionem cum scandalo populi, vel cum infamia religionis, vel propriæ perso- nae. Item si esset necessarium curare infirmum, neque posset ad horam dimitti sine gravi ejus incommodo, et similia.

35. *Non est necesse obligationem charitatis esse gravissimam ut omitta officium divinum, quidquid dicat Henr., etc.* — Sed quæres an necessarium sit obligationem illam charitatis tantam esse, ut sit grave peccatum actionem ita necessariam omittere, etiam propter di- cendum officium. Nam Henr., Quodlib. 5, quaest. 12, quem sequitur Sylv., verb. *Hora*, n. 48, indicat hoc esse necessarium, quia cum præceptum recitandi obliget sub mortali, non potest propter aliam actionem omitti, nisi quando aliud præceptum gravius, et sub ma- jori culpa obligat, ita ut tunc occurrat velut perplexitas et concursus duorum præcepto- rum, in qua perplexitate minus malum est eligendum, juxta regulam Concilii Tol. VIII, cap. 2, et habetur in c. 1, dist. 13; et Greg., ibid., c. 2, ex lib. 32 Moral., c. 48. Dico ta- men, licet in eo eventu maxime urgeat hæc necessitas, non esse tamen semper necessariam; nam sæpe cessat hæc obligatio non solum propter vitandum peccatum, sed etiam propter vitandum incommodum vel proprium, vel proximi. Ut si scholaris velit publicam actionem litterariam per integrum diem habere, et recitare non possit, non tenetur actionem di- mittere, etiamsi absque peccato possit. Idem est de Doctore, qui in oppositione cathedralæ publicam habiturus est prælectionem, ad quam

intra certum horarum numerum se parare de- bet. Item aliquando fortasse non erit grave peccatum non subvenire proximo ægrotanti, etiamsi per unam vel duas horas gra- vem dolorem, vel aliud simile incommodum propter eam causam patiatur, et nihilominus ex charitate illi succurrere, etiam dimit- tendo officium, potest non solum esse licitum, sed etiam melius. Nam si ego debeo diligere proximum sicut me ipsum, et propter vitan- dum dolorem in me possum dimittere officium, etiamsi absque peccato possem sufferre dolor- rem, cur non erit idem circa proximum? Pro- pria ergo ratio hujus excusationis non est per- perplexitas, vel concursus præceptorum, sed est, quia præceptum humanum non ceasetur obli- gare cum talibus circumstantiis, et cum tanto gravamine charitatis. Atque sic sentit Major, in 4, d. 12, q. 6, ad 5, in fin.

36. *Henric., Sylvestri limitatio in quo sen- su recipienda et rejicienda sit.* — Addunt præ- terea Henr. et Sylvest., necessarium esse ut homo non potuerit prævenire tempus hujus- modi occupationis recitando, nam si potuit, et non fecit, postea non excusatur. Et ideo di- cunt alii necessarium esse ut talis occupatio repentina sit, ita ut prævideri non potuerit. Sed advertendum est hanc excusationem perse- solum habere locum, quando totum diei tem- pus, quod necessitatibus corporis moraliter et sine magno incommodo subtrahi potest, est ad occurrentem actionem necessarium. Tunc au- tem nec præventione nec postpositio intra eum- dem diem locum habet; alia vero major non so- lum necessaria non est, verum nec utilis esse potest ad præcepti observationem, vel execu- tionem, ut sæpe dixi. Ac propterea, quando oc- cupatio talis est, parum refert quod sit repen- tina vel prævisa, nam utroque modo excusa- bit, si habet conditiones superius declaratas, et ejus necessitas sit præcisa pro tali die; nam si potest differri, et distribui per partes in plu- res dies, tunc jam non erit urgens necessitas: quod si occupatio non sit integri diei, sed magna partis ejus, tunc habet locum vel postposi- tio horarum, si in priori tempore alia neces- sitas urgeat; vel anteposito et præventione, quando impedimentum futurum est in poste- riori parte diei, et tunc non est dubium quin hoc cadat sub obligationem, quia præceptum obligat pro toto die, ut supra dictum est. Po- test autem tunc aliquis excusari, vel quia præ- videre non potuit repentinum impedimentum, vel certe quia non advertit. Addo denique, quod licet fortasse aliquis peccaverit negligen-

ter se gerendo, et non præveniendo tempus, nihilominus existente occupatione pro tunc ex- cusari, si eum poeniteat prioris negligentiae, quia jam est impotens moraliter ad imple- dum præceptum, sicut in similibus superiorius diximus.

37. *Quarta et ultima excusatio, est dispen- satio Summi Pontificis, quam aliqui non posse concedi saltem absolute in beneficio affirmant.* — Ultima excusatio est dispensatio, de qua non nulli jurispræfeti censuerunt non posse a Summo Pontifice concedi, maxime beneficiario, qui ratione officii tenetur, nam illa obligatio est justitiae naturalis, in qua Pontifex dispen- sare non potest. Addunt vero moderationem, et fatentur posse Summum Pontificem auferre obligationem determinate recitandi horas ca- nonicas, non tamen per modum puræ dispen- sationis, sed per modum commutationis in aliiquid aequivalens, vel determinando illud, vel relinquendo prudenti arbitrio et voluntati dispen- sationi. Quia determinatio ad talem mo- dum recitandi est ex præcepto Ecclesiæ, et ita potest a Pontifice tolli; obligatio autem alienus orationis ratione ordinis aut beneficii, naturalis est. Ita fere Panorm., in c. 4, de Celeb. Miss., quem sequitur Turrec., in c. Eleutherius, d. 91, q. 5; et Angelus, verb. *Hora*, n. 6; Rosella, n. 43, et idem sentit Major, in 4, d. 12, q. 6, ad 1.

38. *Vera sententia: Summus Pontifex ita absolute potest dispensare cum beneficiario, ut nihil compensare teneatur.* — Sed hi auctores supponunt falsam sententiam de obligatione juris divini, sive ex vi solius ordinationis in sacris, sive ex vi alicuius professionis religio- sae, ut constat satis ex dictis in c. 16 et 17, sive ex vi beneficii. Unde dico, etiam cum be- neficiario posse Pontificem simpliciter dispen- sare, relinquendo hominem liberum ab omni obligatione, tam dicendi officium divinum, quam recitandi aliiquid loco illius. Ita tenuerunt Cardinalis, et Joan. de Lignan., in Clem. 1, de Celeb. Miss., quos refert Turrec. supra, et sequitur Sylvest., verb. *Hora*, q. 8; Ta- bien. n. 45; Armilla, n. 44; et Nav., c. 41, n. 31; Aragon., 2, 2, q. 83, art. 12, circa fi- nem; Tolet., lib. 2, c. 14. Ratio est, quia hæc tota obligatio est simpliciter de jure ecclæsiastico, in quo Papa dispensare potest. Et declaratur, respondendo simul ad fundamenta in contrarium, quia licet beneficium detur propter officium, non tamen est de jure divino naturali, ut non detur nisi propter officium recitandi vel has horas, vel aliiquid aequiva-

lens: posset enim Pontifex aliqua beneficia instituere propter alia munera sine hac obli- gatione speciali; hoc enim nec cum justitiae æquitate, nec cum religione intrinsecè repu- gnat; ergo non obstante institutione benefi- ciorum, quæ nunc est, potest aliquando in tali vel tali persona eximere a tali onere, et hoc est dispensare.

39. *Objectio.* — Dices necessarium esse ut propter aliquod religiosum officium beneficium concedat, alias injusta et invalida eset con- cesso; ergo illud officium, propter quod da- tur beneficium, erit opus in quod commuta- tur recitatio, et ita non erit absoluta dispen- satio. Respondeatur primo fieri posse, ut be- neficium detur intuitu paupertatis et studii cum onere recitandi, ut nunc datur praesti- monium; poterit ergo Pontifex concedere be- neficium intuitu paupertatis et studii, aufe- rendo omne aliud onus, quia hoc non conti- net intrinsecam injustitiam et malitiam. Si- militer posset cum parocho dispensare, ut retineat beneficium propter onus ministrandi sacramenta, sine obligatione recitandi, maxi- me si per alios publicum officium in ecclesia dicatur, et sic potest facile de aliis beneficiis cogitari; potest ergo hoc onus simpliciter au- ferri nullum aliud substituendo loco illius, quod est propria dispensatio.

40. *Confirmatur magis dispensationem a Papa concessam fore absolutam, cum hoc ta- men stat beneficium esse non posse sine officio.* — Deinde assero aliud esse dispensationem bene aut male concedi, aliud posse vel non posse valide concedi. Ut ergo dispensatio sit justa, regulariter necessarium erit ut benefi- cium detur propter aliquod officium. Si autem Pontifex sciens et videns id faciat, valida erit dispensatio etiam absque justa causa concessa, ut si nunc dispensaret cum habente obligatio- nem, ne teneatur dicere officium B. Virginis, etiam sine causa, valida eset dispensatio, licet non bene data. Item si Papa det benefi- cium infanti, vel pueri, quem scit esse igno- rantem, supplendo defectum sine causa, licet male fortasse faciat, valida est collatio, et ta- men continet virtualem dispensationem in officio, saltem pro tempore illius impotentiae. Et ratio est, quia dispensatio seu concessio fructuum ecclæsiasticorum non est limitata ad solum hujusmodi onus, vel officium, saltem ut valida sit. Dixi autem regulariter, quia etiam aliquando potest esse justa concessio propter alias intrinsecas causas, vel gratitudinis, vel alicuius majoris commodi Ec-

clesiae, respiciendo semper ad commune bonum ejus.

41. *Episcopus non potest dispensare, nec cum clero non beneficiario, proprie loquendo, ne recitet; in occurrente necessitate potest, si illud est dispensare.* — *Fundamentum.* — Quæri vero potest an inferior p̄älatus, ut Episcopus, possit hanc dispensationem concedere. De quo breviter dico primo, cum beneficiario dispensare non posse, ut ex proxime dictis facile colligi potest, et confirmabitur amplius ex punto sequenti. Secundo ergo assero, neque cum clero in sacris dispensare posse proprie loquendo. Ita sentit Navar., d. c. 11, n. 24, contra quemdam Girardum, quem citat; idem Turrecr., in d. c. *Eleutherius*; et ibi Archid., et a fortiori Panor., et alii supra citati. Et ratio est, quia Episcopus non potest ordinarie dispensare in jure communi, nisi in casibus ei concessis vel in ipso communi jure, vel saltem per receptam consuetudinem; hoc autem jus commune est, et in eo nihil speciale concessum est Episcopis. Dixi autem *dispensare proprie loquendo*, quia in casu dubio occurrente licentiam dare potest Episcopus, ut supra diximus; illud vero potius est per modum interpretationis, quam dispensationis.

42. *Auctoriis confirmatur id ipsum.* — Idem censem communiter Doctores de P̄älatis regularibus respectu suorum subditorum. Ita docuit Umbertus, super Constit. Ordinis S. Dominic, c. 1, quem referunt et sequuntur Card. Zabarel., et Turrecr., in c. *Eleutherius*, dist. 91; et illos sequitur Navar., d. c. 11, n. 25; et Duran., lib. 3 de Rit., c. 23, n. 4, qui etiam refert Albertum de Ferrariis, in tractat. de Horis canonice, n. 9; omnes autem hi auctores in hoc fundantur, quod ita tenetur religiosus professus recitare officium, eo quod fructibus religionis alitur, sicut beneficiarius tenetur ad officium ratione beneficii. At hoc fundamentum non est verum, ut supra ostendum est, et ideo non habet locum in monachis illa ratio. Neque etiam alia de obligatione juris communis, quia revera monachi non obligantur ex rigorosa lege canonica, sed ex consuetudine. Et ideo eamdem consuetudinem censeo esse consulendam in praesenti punto. Nam si consuetudo cum tanto rigore est introducta, ut p̄älatus nunquam soleat neque audeat in ea dispensare, clarum est non posse, quia consuetudo potest dare et auferre jurisdictionem, vel sufficienter indicare illam. Dicti autem auctores videntur supponere talem esse consuetudinem religionum, in quibus talis est

obligatio. Et eamdem supponere videntur multa privilegia concessa P̄älatis religionum ad dispensandum cum subditis in officio divino, non simpliciter, sed cum debilibus, vel quoad alias circumstantias. Quocirca unaquæque religio debet in hoc servare suam consuetudinem, et uti tantum suis privilegiis. Quod si aliqua religio ex vi sua institutionis aliquid circa hoc habet peculiare, illud servare potest, si per contrariam consuetudinem derogatum non est, ut, verbi gratia, in religione Sancti Francisci, non consuetudine tantum, sed ex præcepto regulæ tenentur juvenes professi ad chorum officium recitare. Si ergo p̄älati illius religionis habent ex eadem regula, vel institutione sua, generalem potestatem dispensandi in præceptis regulæ, poterunt etiam in hoc dispensare, nisi specialiter excipiatur, vel ordine scripto, vel saltem consuetudine, quia tunc non dispensant in jure communi, sed in proprio. Item cum hæc obligatio religiosorum non sit eis ab Ecclesia imposta, sed ab eis assumpta, et tali professioni annexa, non videtur dubium quin potuerit aliqua religio hanc obligationem assumere, tantum cum hac conditione, ut proprii p̄älati habeant potestatem in ea dispensandi. De facto vero alia videtur esse consuetudo, et ideo, ut dixi, illa servanda est.

CAPUT XXIX.

AN BENEFICIATUS NON RECITANS PER SEX PRIMOS MENSES ALIQUID TENEATUR RESTITUERE?

1. *Capitis institutum.* — In hoc et sequenti capite nihil dicam de beneficiariis, qui licet privatim recitent, in choro non recitant nec serviunt, prout tenentur. Nam de his, quando et quomodo distributiones chori amittant, ita ut illas retinere non possint, in superioribus dictum est sufficienter, quantum hæc materia postulat. Longior vero disputatio de obligatione restituendi propter non residentiam, in proprium tractatum de beneficiis rejicienda est. Solum ergo hic agimus de recitatione privata, et omissione ejus peccaminosa, quoad pœnam propter illam ipso jure impositam. Suppono secundo pro clericis in sacris nullum habentibus beneficium, vel pro religiosis professis, nullam censuram esse impositam ob hanc culpam ipso jure, neque aliquam aliam spiritualem vel temporalem pœnam: nullib⁹ enim in jure canonico seu pontificio talis pœna invenitur scripta, neque etiam invenitur

circa hoc aliqua universalis consuetudo, et ita nulla Doctorum talis pœna mentionem fecit. Quod si religio aliqua, vel particularis ecclesia circa hoc habet aliquam constitutionem pœnalem, ad eos pertinet eam scire, qui possunt ea ligari, vel eam exequi tenentur. Idem ex eodem fundamento dicendum est de clericis habentibus beneficia quoad spirituales pœnas, et quoad omnes temporales, una excepta, scilicet, restituzione fructuum de qua dicendum superest.

2. *Restitutionis pœna fundatur in Concilio Later. et Pii V constitutione.* — Hæc autem restitutionis poena in duabus juribus canonici fundata est. Unum est Concilium Later., sub Leone X, ses. 9: *Post rubricam Reformationis Curiæ, § Statuimus.* Aliud Pii V, in Const. 138, in Bullario Rom., in quorum intelligentia et declaratione, tota resolutio hujus puncti consistit, et ideo necesse est verba Pii V præmittere; ipse enim prius refert, et in summa redigit verba Concilii, et postea suam declarationem addit. Sic ergo habet: *Pius Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ex proximo Lateranensi Concilio salubris sanctio emanavit, ut quicumque habens beneficium ecclesiasticum cum cura et sine cura, si post sex menses quam illud obtinuerit, divinum officium, legitimo cessante impedimento, non dixerit, beneficiorum suorum fructus, pro rata omissionis officii et temporis, suos non faciat, sed eos tanquam injuste perceptos, in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Verumtamen multorum animi suspensione tenentur, cuiusmodi rate prædictæ ratio sit habenda. Noshuc rei evidentius atque expressius præsidere volentes, statuimus ut qui horas omnes canonicas uno vel pluribus diebus intermisserit, omnes beneficij, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur; qui vero Matutinum tantum dimidiam, qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam, qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat. Choro addictus non recitans, omnibus horis canonicas cum aliis præsens adsit, fructusque et distributiones forte aliter assignatas, sola præsentia juxta statuta, consuetudinem, fundationem, vel alias sibi lucrificisse prætendat: is etiam præter fructuum et distributionum omissionem, etc.*

3. *An in primis sex mensibus accepti beneficii obligetur quis restituere, nisi recitet divinum officium.* — *Prima sententia affirmat.* — Duo ergo tempora sunt in hac lege distinguenda: unum est primorum sex mensium in quibus recitatio omittitur, nam pro illo non videatur in hac lege pœna peculiaris, vel obligatio restitutio imponi; aliud tempus est, quando omissione ultra sex menses durat, nam ex tunc videtur incurri hæc pœna, et contrahi obligatio restituendi. Circa primum tempus dubitari possunt nonnulla: primum est, an ex vi hujus juris excusat quis ab obligatione restituendi pro illis sex primis mensibus. Sunt enim diverse opiniones; prima negat excusari. Ita tenet Soto, l. 10 de Just., q. 1, a. 6; quod ut defendat, conjectat, imo certo credit, verba illa Concilii Lateran., post sex menses, non esse ita legenda, sed per sex menses, ut sensus sit per illos sex menses teneri ad restitucionem pro rata, post aliud vero tempus, si contumax post motionem fuerit, ita ut per alios quindecim dies bis saltem officium non dicat, privandum esse beneficio. Hanc vero emendationem non ex alio codice aut alia lectione probat, sed ab incommodis. Primo, quia alias contextus non habet legitimum sensum. Nam si Concilium excusat a restituzione per primos sex menses, quomodo statim subdit: Ut si post illud tempus (utique semestre) in simili negligencia permaneat, privetur beneficio, etc. Nam prius debet concedi aliquod tempus, in quo teneatur restituere sine privatione beneficii, ut constat ex verbis ejusdem legis; ergo illud tempus, in quo restitutio facienda est sine periculo pœnae privationis beneficii, non est nisi primum semestre tempus. Secundo, quia fuisse nimia relaxatio legis, si transgressionem per sex menses absque ulla pœna relinqueret.

4. *Soti sententia audacia incusatur, dum mutatione verborum Concilii stabilitur.* — *Vera responsio ad prædictam conjecturan.* — Sed hæc Soti conjectura merito ab aliis auctoriis, quos referemus, improbata est quoad textus mutationem seu emendationem, quia non invenitur mutatio aut varietas lectionis in aliquo codice, aut impressione illius Concilii. Unde nimia videtur audacia, propter apparentes difficultates vel incommoda textum mutare. Nam hoc potius est reprehendere Concilium, quam veram ejus lectionem proferre. Nunc vero hoc multo magis indubitatum est, quia Pius V, referens Concilii statutum, expresse dicit, post sex menses. Ad primam vero Soti conjecturam respondent aliqui, tempus illud medium, in quo restitutio pro rata facienda est ante privationem beneficii, esse quindecim, vel potius tredecim dierum, nam pro illis jam restituere cogitur; et si per duos